

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING IJOBIY VA SALBIY JIHATLARI

*Olmalik kon metallurgiya kombinati
Ijtimoiy ob'yektlar boshqarmasi tasarrufidagi
31-MTT Uslubchisi
Djaynakova Ozoda Maxsud qizi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida raqamli texnologiyalardan foydalanishning samarali jihatlari hamda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar tahlil qilingan. Bolalarda kognitiv rivojlanish, ijodkorlikni qo'llab-quvvatlash, kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda texnologiyalarning roli yoritilgan. Shu bilan birga, ularning salbiy oqibatlari – sog'liq muammolari, ijtimoiy izolyatsiya, axborot xavfsizligi va pedagoglarning malakasi yetishmasligi kabi omillar ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Raqamli texnologiyalar, maktabgacha ta'lim, axborot xavfsizligi, innovatsion metodlar, tarbiya, salbiy oqibatlar.

Kirish

Bugungi globallashuv jarayonida ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida, xususan, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ham raqamli texnologiyalar tobora keng qo'llanilmoqda. Maktabgacha yoshdagi bolalar axborot oqimida ulg'ayayotgani sababli ularni raqamli muhitdan to'liq cheklab qo'yish imkonsizdir. Shu bois pedagoglar oldida muhim vazifa – texnologiyalardan samarali foydalanib, ularning ijobiy tomonlarini ta'lim jarayoniga singdirish va salbiy ta'sirlarini minimallashtirishdir.

Asosiy qism

1. Raqamli texnologiyalarning ijobiy jihatlari:

Ta'lim sifatini oshirish: Interaktiv o'yinlar va multimediali dasturlar bolalarda bilimlarni o'zlashtirish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi (Ismoilova, 2021).

Ijodkorlikni rivojlantirish: Grafik dasturlar va virtual qurilmalar orqali bolalar tasavvurini kengaytiradi.

Kommunikativ ko'nikmalar: Onlayn muloqot vositalari orqali bolalar nutqiy faoliyatini faollashtiradi (Karimov, 2022).

Individuallashtirilgan ta'lim: Raqamli platformalar orqali har bir bolaning qobiliyatiga mos topshiriqlar tanlash mumkin.

2. Salbiy jihatlar va xavf omillari:

Sogʻliq muammolari: Uzoq muddatli ekran qarash koʻz va asab tizimiga salbiy taʼsir qiladi (WHO, 2020).

Ijtimoiy izolyatsiya: Virtual muhitda koʻp vaqt oʻtkazgan bola real ijtimoiy muloqotdan chetda qoladi.

Axborot xavfsizligi: Bolalar nazoratsiz sharoitda zararli kontentga duch kelishi mumkin.

Pedagog malakasi: Baʼzi tarbiyachilarda raqamli texnologiyalardan foydalanish koʻnikmalari yetarli emas (Rahmonova, 2023).¹

Maktabgacha taʼlim tashkilotlarida raqamli texnologiyalardan foydalanish jarayonining eng muhim ijobiy jihatlari quyidagilar bilan izohlanadi:

Taʼlim sifatini oshirish

Raqamli texnologiyalar taʼlim jarayoniga interaktivlik, vizuallik va koʻrgazmalilik kiritadi. Multimedia vositalari (interaktiv taxtalar, planshetlar, taʼlimiy dasturlar) bolalarda mavzuga boʻlgan qiziqishni oshiradi, murakkab tushunchalarni soddalashtiradi. Masalan, animatsion oʻquv dasturlari orqali ranglar, sonlar, shakllar va tovushlarni tezroq oʻzlashtirish kuzatilgan (Ismoilova, 2021).²

Bolalarda ijodkorlikni rivojlantirish

¹ Rahmonova D. (2023). Maktabgacha taʼlim tashkilotlarida raqamli muhitni yaratish tajribalari. Samarqand davlat universiteti ilmiy toʻplami, №7, 112–118.

² Ismoilova N. (2021). Maktabgacha taʼlimda innovatsion texnologiyalarning qoʻllanilishi. Toshkent: TDPU nashriyoti.

Grafik dasturlar, musiqiy ilovalar, 3D-modellashtirish o'yinlari maktabgacha yoshdagi bolalarda tasavvur va ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi. Masalan, Paint yoki Lego Digital Designer kabi ilovalar orqali bola o'z tasavvuridagi narsalarni yaratadi. Tadqiqotlar (Karimov, 2022) bolalarning bunday mashg'ulotlarda qatnashishi kelajakda san'at, muhandislik va texnologiya sohalariga qiziqishini oshirishini ko'rsatadi.

Kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish

Onlayn muloqot vositalari va interaktiv o'yinlar bolalar o'zaro hamkorlikda ishlashni, fikr almashishni o'rganishlariga yordam beradi. Bu jarayon orqali ular nutqiy faoliyat va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi. Masalan, "Digital storytelling" metodida bola o'z hikoyasini rasm, audio va matn orqali taqdim etib, nutq va ifoda qobiliyatini mustahkamlaydi (Frontiers in Psychology, 2025).

Individuallashtirilgan ta'lim imkoniyati

Raqamli platformalar (masalan, Khan Kids, ABCmouse) har bir bolaning bilim darajasi va qiziqishiga mos o'quv materiallarini taklif qiladi. Shu orqali pedagoglar har bir bola uchun individual ta'lim yo'lini shakllantira oladi. Bu usulda pastroq rivojlangan bola ham, yuqori salohiyatli bola ham o'z imkoniyatlariga qarab bilim olishi mumkin.

Moslashuvchanlik va motivatsiya

Raqamli o'yinlar (gamifikatsiya) orqali ta'lim jarayonini qiziqarli qilish mumkin. Masalan, ball to'plash, yulduzcha olish kabi elementlar bolada motivatsiyani kuchaytiradi. Tadqiqotlar (Tandfonline, 2025) shuni ko'rsatadiki, raqamli o'yin asosidagi mashg'ulotlar an'anaviy metodlarga nisbatan bolalarning faol qatnashishini 30–40% ga oshiradi.

Kognitiv rivojlanishni qo'llab-quvvatlash

Raqamli texnologiyalar yordamida bolaning xotira, e'tibor, mantiqiy fikrlash kabi kognitiv jarayonlari faollashadi. Masalan, "memory game" tipidagi ilovalar orqali bola eslab qolish va taqqoslashni mashq qiladi. WHO (2020) ma'lumotlariga ko'ra, qisqa muddatli va maqsadli ekran vaqti bolalarning kognitiv rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida raqamli texnologiyalarni to'g'ri tashkil etish ularning tarbiyaviy va rivojlantiruvchi funksiyalarini kuchaytiradi. Ammo bu jarayonni mutanosiblik, nazorat va pedagogik yondashuv bilan olib borish zarur. Shu bois, davlat siyosati darajasida raqamli pedagogika bo'yicha maxsus dasturlar ishlab chiqish, tarbiyachilarni qayta tayyorlash va ota-onalarni hamkorlikka jalb qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ismoilova N. (2021). Maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiyalarning qo'llanilishi. Toshkent: TDPU nashriyoti.
2. Karimov A. (2022). Raqamli ta'lim metodlari va ularning samaradorligi. O'zbekiston pedagogika jurnali, №4, 45–52.
3. Rahmonova D. (2023). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida raqamli muhitni yaratish tajribalari. Samarqand davlat universiteti ilmiy to'plami, №7, 112–118.
4. World Health Organization (2020). Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age. Geneva: WHO Press.